

MEGSZÓLÍTÁSI FORMÁK GENDER SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA ASZIMMETRIKUS MUNKAKAPCSOLATOKBAN (FŐNÖK- BEOSZTOTT INTERAKCIÓ) EGY MEZŐGAZDASÁGI CÉG VÁLLALATI HIERARCHIÁJÁBAN

MOLNÁR MÁRIA

BEVEZETÉS

Kommunikációnk során, interakcióinkban nyelvhasználatunkat a tartalmi elemek mellett más is jellemzi: különböző formákban megjelenik az a viszony, amellyel mi, közlők viseltetünk a befogadó személyéhez. Buda Béla szerint: „A viszony jelzése ősi promotív kommunikáció, az interakciós partner elhárítását, eltávolítását vagy közelítését, vonzását célozza.” (BUDA, 1979: 144)

A beszédpartnerek közti viszony kifejezése éppúgy történhet nonverbális és verbális kifejezőeszközökkel. A nonverbalitás a mimika, a gesztusok, a testtartás stb. által jut kifejezésre. Ezek mind a kommunikációban résztvevők viszonyára, kapcsolatának minőségére utalnak. Használunk azonban olyan verbális jelzéseket az interakció folyamán, melyek szintén a partnerhez fűződő viszonyunkról árulkodnak. Ilyenek például a megszólítások is.

Amellett, hogy a megszólításoknak az elsődleges funkciója a figyelemfelkeltés, amelynek során a beszélő célja, hogy felhívja magára a figyelmet a kommunikáció megkezdése, illetve folytatása céljából, a használt nyelvi formák információt hordoznak a közlő befogadóhoz fűződő kapcsolatáról, aktuális magatartásáról, érzelmi viszonyulásáról.

A megszólításokként használt nyelvi elemek vizsgálatával a nyelv társadalmi szerepére mutathatunk rá. A sokféle társadalmi kapcsolat sokféle nyelvi elemet kíván.

Nyelvünkben megszólítási formák egész tárházából válogathatunk, illetve ezekből létrejött kombinációkat alkalmazhatunk társadalmi kapcsolatainknak, kommunikációs céljainknak megfelelően. A megszólításra szolgáló magyar elemkészlet gazdagságára Domonkosi Ágnes is utal, amikor számba veszi a magyar nyelvtudományban a témával való foglalkozás történetét (DOMONKOSI, 2002: 19–35). A gendernyelvészeti szempontú megközelítés, továbbá a munkahelyi hierarchikus kapcsolatokra koncentrált vizsgálat azonban már lényegesen leszűkíti a használt nyelvi elemek számát és fajtáit.

1. A KUTATÁS CÉLJA

Dolgozatom célja a megszólítások gendernyelvészeti szempontú vizsgálata egy hierarchikusan szerveződő mezőgazdasági vállalatnál. Ebben a munkahelytípusban

csakis a főnök és beosztottja interakciói során használt megszólítási formákat térképeztem fel. Célom annak a bemutatása, hogy az aszimmetrikus interakciókban a hierarchikus tényező, valamint az életkori befolyásoltság mellett szerepe van a nemnek is.

További célként annak a bemutatását tűztem ki, hogy milyen különbség mutatkozik meg a női, illetve férfi beosztottak által megszólításként használt nyelvi formák típusában, ha nő, illetve ha férfi áll a hierarchia magasabb fokán; illetve hogy a különböző nemű főnökök hogyan szólítják meg női, illetve férfi beosztottjaikat.

2. A HIPOTÉZIS

Előzetes feltevésem kiindulópontjaként DOMONKOSI Ágnes (2002: 102–103) és az általa idézett Reményi Andrea Ágnes kutatásainak (REMÉNYI, 2001: 45; idézi: DOMONKOSI, 2002: 100) egyik megállapítását választottam, miszerint egyre több lesz a szolidaritásorientált munkahely, ahol a kölcsönös tegeződés jellemző. Az általam vizsgált hierarchikus elrendezésű vállalatnál is feltételezem a kölcsönös tegeződés meglétét, de ennek nemi szempontú magyarázatot (is) tulajdonítok.

A tegezés és a magázás kölcsönösségét minden esetben feltételezem, ahogy azt is, hogy a férfiak a főnök és beosztott aszimmetrikus viszonyban is inkább tegeződnek egymással, mint a nők az azonos nemű főnökkel, illetve a különböző nemű aszimmetrikus kapcsolatban.

A nemi különbséget elsősorban abban látom, hogy a nők beosztottként nagyobb tiszteletet tulajdonítanak a férfi főnöknek, mint a férfiak beosztottként a női felettesnek. Továbbá véleményem szerint az is tetten érhető majd a megszólítások vizsgálatakor, hogy a férfiak beosztottként udvariasabbak és távolságtartóbbak a női főnökkel szemben, mint a nők ugyanilyen helyzetben az azonos nemű feletessel szemben – életkori tényezőktől függetlenül.

Felteszem továbbá azt is, hogy a férfiak mind beosztottként, mind főnöki pozícióban udvarias és egyben távolságtartó megszólítási formákat választanak a női munkavállalókkal szemben.

A társadalmi gyakorlatra alapozva pedig az a hipotézisem, hogy a magas pozícióban lévő személyek saját és partnerük nemétől függetlenül keresztnévi megszólításokat alkalmaznak majd beosztottjaikkal való interakcióikban.

3. A MÓDSZER ÉS A KIVÁLASZTOTT MINTA

2011 novemberében egy kérdőíves vizsgálatot végeztem egy dél-baranyai mezőgazdasági vállalat központi irodaházában. Az ott dolgozó 22 férfi és 17 női munkatárs mindegyikéhez kérdőívet juttattam el a fent vázolt kutatási cél elérése érdekében. A kérdőívek mindegyike visszaérkezett, így azok elemzésével, valamint a kérdőíves vizsgálatot kiegészítő passzív megfigyeléseim alapján mutatom be az eredményeket.

4. A MEGSZÓLÍTÁS MIBENLÉTE ÉS ÉRTELMEZÉSE

Domonkosi Ágnes PhD-disszertációjában a megszólítások terminológiai bizonytalanságaira mutat rá (DOMONKOSI, 2002: 4–7). LADÓ János (1959: 23) és JUHÁSZ József (1983: 154) például csakis a beszélgetőtárs személyének szavakkal való megjelölését tekintik megszólításnak, kizárva ebből „a beszédpartnert meg nem nevező, figyelemfelkeltő elemeket” – írja DOMONKOSI (2002: 5).

A fent említett kutatók alapján jómagam is kizártam a figyelemfelkeltő elemeket a vizsgálatból, és csak a beszédpartnert megnevező nominális elemeket, illetve az ugyanilyen funkciót betöltő névmási formákat tekintettem megszólításnak. Így például kizártam a megszólításokhoz szorosan kapcsolódó köszönések vizsgálatát is. A névmásokkal (*te; maga, ön*) egyeztetett személyragok és személyjelek is természetesen jelentést hordoznak a beszélőnek a címzethez fűződő viszonyáról. Továbbá megjegyzendő, hogy a harmadik személyű *maga* és *ön* névmások más stílusértéket hordoznak. Ugyanígy a névmások kerülése vagy azok helyettesítése főnévvel, illetve főnévi alaptagú szó szerkezettel is újabb jelentéstartalmakhoz vezet. Domonkosi idézi Svennungot, aki indirekt megszólításnak nevezi a mondat szerkezetbe beépülő vokativusokat (SVENNUNG, 1958: 34; idézi: DOMONKOSI, 2002: 47).

5. A VÁLLALAT RÖVID JELLEMZÉSE

A mezőgazdasági cég központi épületében összesen 39 dolgozó látja el napi teendőit. Ebből 17 nő és 22 férfi. A nők és a férfiak beosztás szerinti megoszlását az 1. sz. táblázat mutatja:

1. sz. táblázat
A nők és a férfiak beosztás szerinti megoszlása a vállalatnál

NŐK	FÉRFIAK
1 gazdasági vezető	1 vezérigazgató
1 osztályvezető	1 vezérigazgató-helyettes
1 könyvelő	5 ágazatvezető
1 jogi asszisztens	1 jogász
2 pénztáros	9 mérnök
7 titkárnő	2 biztonsági őr
4 takarítónő	2 portás
	1 udvaros

A táblázatból jól látszik, hogy több férfi van magas beosztásban a vállalatnál, mint nő. A nők közül mindössze egy gazdasági vezető (a vezérigazgató és a helyettese mellett ő is a menedzsment tagja) és egy osztályvezető van (a számítástechnikai osztály vezetője), míg a férfiakból a menedzsmentben kettő is magas beosztású. Emellett mezőgazdasági ágazatok (növénytermesztés, szarvasmarha-, baromfi-, sertéságazat, logisztika) vezetői, valamint az ott dolgozó mérnök beosztásúak is mind férfiak.

Ez egyrészt rámutat arra, amit Huszár Ágnes a következőképpen fogalmaz meg *Bevezetés a gendernyelvészetbe* című könyvében: „Manapság a friss diplomások

között több nő van, mint férfi, a férfifölény mégsem szűnik a vezető posztokon.” (HUSZÁR, 2009: 88) A kutató magyarázatot is ad erre a megfigyelt jelenségre: a szociológusok üvegplafonnak nevezik ezt a jelenséget, mely arra utal, hogy a nők karrierlehetőségének külső akadályai jelennek meg. Ez az üvegplafon a közép- és felső vezetés között található, és nem engedi át a női munkavállalókat (uo.).

A jelen vizsgálat szempontjából a kevés női vezető jelenléte előre vetíti, hogy a nők közül csak a gazdasági vezetőnek, illetve az osztályvezetőnek vannak beosztottjai. A gazdasági vezető tulajdonképpen a vezérigazgató és helyettesén kívül mindenkinek a főnöke. A titkárnők és egyéb női munkavállalók, illetve az ágazatvezetők és beosztottjaik is „alá” tartoznak.

Nem így van a férfiaknál, ahol két vezetőnek is tulajdonképpen mindenki a beosztottja. Az ágazatvezetők is több ember felettesei. A többi felsorolt beosztású férfi, beleértve a mérnököket is egyenrangú felek olyan szempontból, hogy felettük csak az ágazatvezetők állnak a vállalati hierarchiában. Az udvaros és a két portás közvetlen főnöke a gazdasági vezető, míg a biztonsági őröknek nincs közvetlen főnöke a Zrt.-ben, mivel azok egy biztonsági cég munkatársai. Felelősséggel a vezérigazgatónak és helyettesének tartoznak.

6. EREDMÉNYEK

6.1. Férfi főnök-női beosztott interakció: a vezérigazgatónak és helyettesének a női beosztottakkal való interakcióiban a megszólítások kölcsönös vizsgálata

6.1.1.

A női beosztottak (a gazdasági vezető hölgy kivételével) mindannyian magázzák mindkét férfit, és gyakoribb a névmáshasználatot kerülő megszólítás (64,7%). Ha azonban használnak névmást, akkor az *ön* van jelen a megszólításokban. Ez utóbbi egy nagyfokú formalitásra és tiszteletre mutat rá, amely a magas beosztású vezetőnek jár. A magázó/önöző névmás elkerülése is ezt az állítást támogatja. Helyette inkább a vezető beosztását egyértelműen megnevezve hangsúlyozzák a beosztottak (2.1. és 2.2. sz. táblázat).

2.1. sz. táblázat

A vezérigazgató és helyettese női beosztottak általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólított személyek	
	Vezérigazgató	Vezérigazgató-helyettes
Tegezés+keresztnév	1	1
Magázás+beosztás+úr	16	16

2.2. sz. táblázat

A vezérigazgató és helyettese női beosztottak általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A megszólított személyek	
	Vezérigazgató	Vezérigazgató-helyettes
ön	4	5
maga	1	2
névmás kerülése	11	9
te	–	–

A vezérigazgatóhoz fordulva ugyanis a *Vezérigazgató úr* nominális formát részesítik előnyben, míg a helyettes esetében mindenki a vezetéknev+úr megszólítást alkalmazza. Úgy tűnik, hogy itt talán hosszúnak érzik a beosztásra utaló megszólítási formát, és inkább a vezetéknév helyezik előtérbe a nagyon udvarias és tiszteletet keltő *úr* szavunkkal, melynek a nőkre használható nyelvújításkor keletkezett *hölgy* párját divatjamúltnak érezve munkahelyi szituációban – legalábbis a szóbeli kommunikációban – nem használják.

Az egyetlen kivételt a gazdasági igazgatónő jelenti, aki a vezérigazgatóval és helyettesével szemben a tegező formát választja, és nem becézett keresztnévén szólítja a főnökét. Ez fordítva is így van, azaz a vezérigazgató is nem becézett keresztnévén szólítja a gazdasági igazgatónőt a tegező formával. Ez a kölcsönös megszólítási forma mindenképpen kapcsolatuk baráti jellegét hangsúlyozza, legalábbis egy ilyen jellegű munkakapcsolatot feltételezhetünk közöttük.

6.1.2.

Ami a női dolgozók vezérigazgató általi megszólítását illeti, már változatosabb a kép. Ezt mutatja a 3.1. és 3.2. sz. táblázat.

3.1. sz. táblázat

A női dolgozók vezérigazgató általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólító személyek	
	Vezérigazgató	Vezérigazgató-helyettes
Tegezés+keresztnév	1	1
Magázás+keresztnév	11	11
Magázás+kicsinyítő képzővel ellátott keresztnév	–	4
Magázás+-né férjezett név	4	–

3.2. sz. táblázat

A női dolgozók vezérigazgató általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A megszólító személyek	
	Vezérigazgató	Vezérigazgató-helyettes
ön	–	–
maga	16	16
névmás kerülése	–	–
te	–	–

Mindkét „nagyfőnök” magázza ugyan az összes női beosztottat, azonban mindkettjük a *maga* névmást használja. Megfigyeléseim alapján elmondhatom, hogy használják is minden esetben. Mindez azt jelenti, hogy ők kisebb távolságot tartanak a női beosztottakkal szemben, mint fordítva. A *maga* konnotatív jelentése ugyanis kisebb mértékű formalitást sugall. Ha pedig figyelembe vesszük azt, hogy a női beosztottak vagy kerültek a névmást, vagy az igazán formális *önt* választották, akkor jól kirajzolódik a főnök és a beosztott aszimmetrikus viszonya.

Ahogy a megfigyeléseimből kiderült, a vezérigazgató teljesen távontartó magatartása csak a 4 takarítónővel szemben nyilvánul meg, akikkel szemben a férjezett

nevük vezetéknevi tagjával alkotott *-né* képzős alakot használja. A kérdőívben azonban nem jelentette meg ezt a megszólítási formát. A többi női beosztottját keresztnevéen szólítja, ami megint csak a köztük lévő viszony aszimmetriáját erősíti. Bár a magyarban nem is létezik olyan megszólítási forma, nominális elem, amely a nőnek kijáró kellő udvariasság megadásával egy formális viszonyt jellemez. Így a női munkatársak keresztnevéen való megszólításából nem minden esetben az udvariasság hiányát, vagy éppen a túlzott bizalmaskodást kell levonnunk.

A vezérigazgató-helyettes is keresztnevükön szólítja női beosztottjait, de négy esetben becézett keresztnevet használ magázás mellett. Ez a vizsgálati eredmény viszont már azt a jelentést hordozza számunkra, hogy a vezérigazgató helyettese egy kevésbé formális, inkább kedveskedő, olykor bizalmasnak ható viszonyt állapít meg partnerével szemben.

A *-né* képzős asszonyneveket is megjelölte a kérdőívben, de megfigyeltem, hogy csak két esetben használja azt (a két takarítónővel szemben) női beosztottjainak megszólításakor, ami a vezérigazgató nyelvhasználatához hasonlóan egy túlságosan távolságtartó, de kevésbé udvariasnak mondható, már-már lekezelőnek ható megszólítási forma.

A megszólítási formák alapján összességében az mondható el a két legfőbb vezető és női beosztottjaik közötti viszonyról, hogy abban érződik a férfi vezetővel szembeni teljes tiszteletadás, ugyanakkor a vezetők részéről egy kevésbé távolságtartó és bizonyos női munkatársakkal szemben az udvariatlanság, illetve a kissé bizalmasnak érzett kapcsolat domborodik ki.

6.2. A munkahelyi hierarchia klasszikus esete: a férfi főnök és titkárnőjének kapcsolata a megszólítások tükrében

6.2.1.

Az ágazatvezetők tartoznak még a férfi főnökök közé a zrt. központi irodaházában, akik mindegyikének egy-egy titkárnő beosztottja van, illetve még férfi mérnökökkel dolgoznak együtt. A vezérigazgató és helyettese mellett is dolgozik egy-egy titkárnő beosztású hölgy munkatárs. Így összesen hat titkárnővel számolhatunk.

Közülük kettő tegezi a főnökét, négy pedig magázza. A tegeződés mellett főnökük nem becézett keresztnevét használják (*Attila, meghoztam a kávédat.*), míg a magázódók fele becézett keresztnevi formákat is megjelölt. Erre megfigyeléseimből a következő példákat jegyeztem le: *Robi, kéri most az anyagot?; Andris, megtenné, hogy aláírja?*

Érdekes, hogy a munkahelyi hierarchiában lejjebb elhelyezkedő közepes beosztású főnökök esetében egyáltalán nem jellemző az, hogy a női beosztottak a vezetéknev+úr vagy a beosztás+úr formát használják, sőt a tegező forma is jelen van a keresztnevi nominális megszólítással. Azt is megfigyelhetjük, hogy a főnök magázása mellett a becézett keresztnev is 50%-ban van jelen, mintegy ellensúlyozva a magázás és a távolságtartás „szigorát”.

A névmáshasználatról elmondható, hogy a főnöküket tegező titkárnők nem használják az egyes szám második személyű személyes névmást (4.1. sz. táblázat).

Ez a tegezés melletti távolságtartásra utal, amely a férfi főnöknek jár. Magázásnál pedig a *maga* névmást, tehát a kevésbé formális alakot jelölték meg. Mindezt megfigyeléseim is alátámasztják.

A női munkatársak tehát még a tegezés mellett is megadják a középvezetőnek is a kellő tiszteletet azáltal, hogy nem használják egyes szám második személyű névmást, helyette inkább a nominális alakot, amely ennél a vezetési szintnél már a keresztnév. Amennyiben mégis maradnak a magázásnál, a felsőbb vezetéshez képest már megjelenik a névmáshasználat – méghozzá a kevésbé formális *maga* (4.2. sz. táblázat).

4.1. sz. táblázat

A férfi középvezetők titkárnők általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	2
Magázás+keresztnév	2
Magázás+becézett keresztnév	2

4.2. sz. táblázat

A férfi középvezetők titkárnők általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	2
te	–
névmás kerülése	4

6.2.2.

A főnökök ugyanolyan arányban tegeznek és magázzák titkárnőiket, mint fordítva, tehát a tegeződésre és a magázódásra egyaránt a kölcsönösség jellemző.

A nominális megszólítás minden esetben a keresztnévet jelenti. Becézett formát csak kicsinyítő képzős (*-ka/-ke; -cska/-cske*) alakban használják a főnökök titkárnőik megszólítására: *Annácska, előkeresné...-t az irattárból?; Erzsike, maga már meg is csinálta?; Andika, nem tudja, mi a helyzet fenn?* (az emeleten – ahol a vezérigazgató irodája is van –, a vizsgálat idején zajló aktuális eseményekre bizalmasan utalva).

Ehhez csak annyit tennék hozzá, hogy furcsának találtam, hogy a kérdőíven nem jelölte meg egyikük sem a becézett (kicsinyítő képzős) megszólítást. Tegezés esetén viszont a férfi főnökök nem használják a kicsinyítő képzős alakokat. Úgy tűnik, a tegeződés mellett ez a forma már túlságosan bizalmas kapcsolatra utalna.

5.1. sz. táblázat

A férfi középvezetők által titkárnőikre alkalmazott megszólítások

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	2
Magázás+keresztnév	2
Magázás+becézett (kicsinyítő képzővel ellátott) keresztnév	2

5.2. sz. táblázat

A férfi középvezetők által titkárnőikre alkalmazott megszólítások a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	–
te	–
névmás kerülése	6

Ha az életkori változót is bevonjuk a vizsgálatba, megállapítható, hogy a középfőnököket csak abban az esetben tegezik női beosztottjaik, amennyiben ők velük nagyjából azonos korosztályba tartoznak (és amennyiben a főnök azt felajánlotta). A főnöknél idősebb korosztályba tartozó női beosztottaknak (2 fő) a kicsinyítő képzős becézett keresztnéven való megszólítás jár ennél a cégnél.

Személyes megjegyzésként teszem hozzá, hogy ezt a megszólítástípust a kedveskedésen túl bizalmasnak találom, és bizonyos nevek esetében még furcsa hatása is lehet. A cégnél tett látogatásaimkor figyelmes lettem arra, hogy az egyik ágazatvezető *Andikának* szólítja 56 éves titkárnőjét.

6.3. Férfi főnök-férfi beosztott interakciók kölcsönös megszólítási formái

6.3.1.

A vezérigazgató és helyettese vezetése alá 18 férfi alkalmazott tartozik. (Említést tettem már arról, hogy a 2 biztonsági őr nem tartozik közvetlen módon a vállalat-hoz.)

6.3.1.1.

A vezérigazgatót ugyanúgy minden férfi beosztott magázza, és *Vezérigazgató úr*-nak (megfigyeltem, hogy egymás között *Vezérnek*) szólítja, ahogy a női beosztottak is. Neki tehát a beosztása miatt jár a magázódó nyelvi forma a beosztását jelölő *úr* alakkal.

Névmáshasználatról csak ketten számoltak be, ami mindenkettejük esetében az udvarias és távolságtartó *ön* forma (6.2. sz. táblázat).

Érdekes megfigyelni, hogy a női beosztottak inkább használják a névmási megszólítást a legfőbb főnökkel szemben, mint a férfiak (2.2. sz. táblázat). Míg a nők 31,2%-a, addig a férfiaknak mindössze 16,6%-a szólítja meg névmással (*maga* és *ön* alakokkal) a nagyfőnököt. Ez arra enged következtetni, hogy mintha a férfi munkatársak inkább úgy gondolnák, hogy ki kell emelniük megszólításban a főnök beosztását, mint a hölgyek, akiket – mint láttuk – a vezérigazgató is többségében a keresztnévükön szólít (3.1.sz. táblázat).

6.1. sz. táblázat

A vezérigazgató férfi beosztottak általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Magázás+beosztás+úr	18

6.2. sz. táblázat

A vezérigazgató férfi beosztottak általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	2
maga	1
te	–
névmás kerülése	15

6.3.1.2.

A vezérigazgató is minden férfi alkalmazottal szemben magázó nyelvi formát használ, a névmási formák közül a *magát*, a nominális alakok közül pedig a középvezetők kivételével a vezetéknév+úr nyelvi kombinációval szólítja meg férfi beosztottjait. Az ágazatvezetőkhez szólva pedig ugyanúgy a keresztnévet használja, ahogy a női beosztottak mindegyikénél (3.1. sz. táblázat). A női beosztottak keresztnéven való megszólítása a női nemnek kijáró kedveskedésnek tudható be. Talán kissé bizalmasnak is tűnhet, szemben az igazgató által használt vezetéknév+úr formával, melyet a férfi beosztottakkal szemben alkalmaz. A tegező forma pedig gyakoribb a férfiak esetében.

Ha összehasonlítjuk azt, hogy a magas rangú főnök a női beosztottakat keresztnéven, a férfiakat pedig vezetéknév+úr megszólítással illeti, kirajzolódik egy óriási különbség a férfi és a női dolgozókhoz való viszonyában. Hiszen az *úr* megszólítás női párjaként a férjezett név+asszony/vezetéknév+kisasszony lenne nyelvileg a legmegfelelőbb. Csakhogy ezek a formák az úrral szemben már kissé elavultnak tűnnek nyelvünkben, így nem marad már más, mint a női beosztottak keresztnéven való megszólítása, amit jó esetben kedveskedésnek, rosszabb esetben akár lenézésnek vagy bizalmaskodásnak is tarthatunk. A cég hierarchikus rendszerében – mint a későbbiek során ez kiderül – csak a gazdasági vezető hölgynek jut az *asszony* megszólítás, de a beosztással (és nem a vezetéknévvel/a férj vezetéknevével) együtt alkalmazva.

7.1. sz. táblázat

A vezérigazgató által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Magázás+vezetéknév+úr	13
Magázás+keresztnév	5

7.2. sz. táblázat

A vezérigazgató által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	18
te	–
névmás kerülése	–

6.3.1.3.

A vezérigazgató helyettesét a férfi alkalmazottak közül a középvezetőkön kívül még öt mérnök beosztású kolléga is tegezi a keresztnév használatával. A többi férfi

munkatárs magázódó formát alkalmaz megszólításként a vezetéknev+úr nyelvi formával. Többen használnak viszont névmási *maga* alakot, mint a nők tették az igazgatóhelyetessel szemben (2.2. sz. táblázat). Tehát a férfit a férfi inkább szólítja meg névmással, mint a nők férfi feletteseiket.

A hierarchiában lejjebb haladva az azonos nemű főnöknek inkább a tegezés, illetve a keresztnéven való megszólítás jár, a női beosztott azonban még mindig a szinte kizárólagos magázásnál marad (vö. 3.1. és 3.2. sz. táblázat). A női munkatársak esetében – mint láttuk – csak a középvezető férfiakkal szemben jelenik meg a tegezés és a keresztnéven való megszólítás (4.1. és 4.2. sz. táblázat).

8.1. sz. táblázat

A vezérigazgató helyettesének férfi kollégák általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	10
Magázás+vezetéknév+úr	8

8.2. sz. táblázat

A vezérigazgató helyettesének férfi kollégák általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	4
te	–
névmás kerülése	14

A fenti táblázatból (8.2. sz.) kitűnik, hogy a névmási megszólítás igen ritka a vezérigazgató helyettesével szemben. Ugyanez a nőknél 43,7%-ban volt jelen (2.2. sz. táblázat). Összehasonlítva ezt a férfi beosztottak alkalmazásával, a 22,2%-kal, akkor ez azt jelenti, hogy a férfi beosztottak mindössze fele annyian szólítják meg névmással (is) a magas beosztású vezetőt, mint a nők. Ez az arány a vezérigazgató esetében is így volt. Tegezés esetén viszont nem használják a névmási alakot, mely egy bizalmasabb viszonyra utalna.

6.3.1.4.

A vezérigazgató helyettese és az ágazatvezető férfi kollégák között a kölcsönös tegeződés jellemző. Becézett vagy teljes keresztnévükön szólítja a férfi középvezetőket és öt mérnök kollégát, valamint használja a *te* névmást is. Ez egy sokkal közvetlenebb viszonyra utal, mint a női beosztottakkal szemben megnyilvánuló főnöki nyelvi magatartás. Bár a keresztnévi megszólítás is felfogható a közvetlenség jelének. A férfi beosztottakkal inkább tegeződik az igazgatóhelyettes. Ilyenkor minden esetben használja a névmási alakot is, szemben beosztottjaival, akik a kölcsönös tegeződés ellenére is tartják a távolságot azzal, hogy kerülnek a névmáshasználatot.

9.1. sz. táblázat

A vezérigazgató-helyettes által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	10
Magázás+keresztnév	8

9.2. sz. táblázat

A vezérigazgató-helyettes által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	8
te	10
névmás kerülése	–

Az igazgatóra és helyettesére is igaz, hogy a biztonsági őroket, a portást és az udvarost magázzák, de keresztnéven szólítják. Ha ezt összehasonlítjuk a takarítónők felé intézett megszólításaikkal, akkor jól látszik, hogy ez a viszony kevésbé formális, ugyanakkor talán kevésbé lenéző is, mint a *-né* asszonynevet tartalmazó nominális forma.

6.3.2.

Az ágazatvezetők mint középvezetők a férfi beosztottaikkal (5 különböző szakirányú mérnökről van szó, ugyanis további beosztottaik nem a központi irodaépületben dolgoznak) tegeződnek, azaz kölcsönösen tegezik egymást. A megszólítás pedig becézett és nem becézett keresztnéven történik az életkortól függetlenül.

10.1. sz. táblázat

Az ágazatvezetők által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+becézett keresztnév	2
Tegezés+keresztnév	3

10.2. sz. táblázat

Az ágazatvezetők által a férfi kollégákra alkalmazott megszólítások a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	–
te	5
névmás kerülése	–

Összehasonlítva ezt azokkal a megszólítási formákkal, melyeket a női beosztottakkal (titkárnőkkel) szemben alkalmaznak (5.1. sz. táblázat), azt mondhatjuk, hogy a férfi főnök és férfi beosztott között gyakoribb a tegeződés, ugyanakkor ugyanolyan gyakori a keresztnéven való megszólítás.

Ami a névmási formák használatát illeti (10.2. sz. táblázat), az tegezés esetében a férfi főnök-férfi beosztott interakcióban gyakoribb, mint a férfi főnök-nő beosztott kapcsolatban, a magázódáskor azonban a nőekkel szemben kevésbé használják a férfi főnökök, mint a férfiakkal szemben.

Egy esetben megfigyeltem, hogy egy 50 év feletti főnök kedveskedve *magácskának* szólította a fiatalabb korosztályba tartozó titkárnőjét. Az alkalmazottak viszont kevésbé használják akár a magázódásban, akár tegeződéskor a névmásokat.

Ezzel kevésbé teszik bizalmassá a főnökkel való kapcsolatot – inkább a távolságtartást hangsúlyozzák, még tegeződés esetében is.

Egyetlen olyan esetre leltem megfigyeléseim folyamán, amely a fent leírtakhoz (azaz a kérdőíveken feltüntetettekhez) képest más információt szolgáltat. Az egyik férfi mérnök a tegezés mellett *főnök úrnak* szólította a korosztályába (30–40 év) tartozó férfi középvezetőt. Mivel életkorbeli különbséget sem tudtam megállapítani, amely magával hordozná az idősebbnek kijáró tiszteletadás ilyen formáját, a kettejük között lévő baráti viszonyból azt a következtetést vontam le, hogy a férfi mérnök kevésbé a tiszteletet, mint inkább a humort hangsúlyozza főnöke megszólításában.

6.4. Női főnök-férfi beosztottak: kölcsönös megszólítási formák

6.4.1.

A női főnökök közül a magasabb beosztásút, tehát a cég gazdasági vezetőjét *Igazgató asszonynak* szólítja a vele magázódó férfiak 40%-a. A többiek ugyanis keresztneven szólítják őt a magázó nyelvi formát választva.

Ezt az adatot kétféleképpen kívánom jobban megvilágítani: egyrészt az őt megszólító női beosztottakra utalnék, akik közül a vele magázódók mind a beosztás+asszony távolságtartó, udvarias formát választják. Nem engedik meg maguknak, hogy a magas beosztású főnököt keresztneven szólítsák, noha ugyanarról a nemről és korosztályról van szó. Másrészt a nagyjából vele egyenrangú férfi főnökkel, a vezérigazgató-helyettessel szemben használt nyelvi formákra utalnék vissza (8.1. sz. táblázat), ahol a férfi beosztottak inkább szólították a férfi főnököt keresztneven, mint az ellentétes neműek. Úgy tűnik, hogy a férfi beosztottak a női főnököt is éppúgy keresztneven szólítják ennél a cégnél, mint az azonos nemű beosztottak, a női nem tagjai teszik. Fordított esetben, vagyis a férfi főnök-női beosztott interakcióban (4.1. sz. táblázat) ez alig fordul elő. Akkor is csak a férfi főnök és titkárnő viszonyában, amely viszony a napi szintű ismeretség és együttműködés esete, így talán a legbizalmasabb viszonyt jelölőjévé válik.

A vállalati hierarchiában a gazdasági vezető hölgy alatt elhelyezkedő középvezető férfiak azonban keresztneven szólítva őt tegezik. A tegező névmási megszólítást viszont nem jelölték be beosztottjai, ahogy a vállalatnál töltött időben sem figyeltem meg a *te* névmás használatát a gazdasági vezetővel szemben. A tegezés mellett tehát a névmási forma használata túlzott bizalmi viszonyt jelentene a főnök és a bármely nemű beosztott között. A tegeződés azonban sokkal inkább jelen van, mint az a férfi vezérigazgató-helyettes és női beosztottjai között jellemző volt, ahol ez egyáltalán nem fordul elő. (Mindössze a gazdasági vezető hölgy tegezi a vezérigazgató helyettesét.)

Megfigyeléseim alkalmával a következő udvarias és a felsőbb vezetőnek kijáró megszólításokat jegyeztem le: *Anikó, volnál szíves aláírni?; Megtennéd, Anikó, hogy beszélsz a vezérrel?; Anikó, kérlek, ne vedd zaklatásnak, ha...*

11.1. sz. táblázat
A női gazdasági vezető férfi beosztottak általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnev	5
Magázás+beosztás+asszony	6
Magázás+keresztnev	9

11.2. sz. táblázat
A női gazdasági vezető férfi beosztottak általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	5
te	–
névmás kerülése	15

Érdekes megfigyelni, hogy ugyanezek az ágazatvezetők tegezték ugyan a cég hierarchiájában nagyjából a gazdasági vezetőnővel azonos szinten lévő vezérigazgatóhelyettest is, azonban a főnöknővel szemben nem használják a *te* névmást. A viszony tehát a nemnek betudhatóan távolságtartóbb. (A kor ebben az esetben nem jelent meghatározó tényezőt, ugyanis az ágazatvezetők ugyanúgy a 40–50 éves korosztályból kerülnek ki, mint a gazdasági vezető hölgy.) Ugyanakkor az is látszik, hogy a magázók csak a maga névmással élnek a főnökasszony megszólításában.

6.4.2.

A főnökasszony az öt tegező kollégákat tegezi, de kizárólag a teljes keresztnévűkön szólítja őket, mely egyfajta távolságtartóbb viszonyulásra enged következtetni. Ezt támasztja alá az is, hogy a férfi beosztottakkal szemben a tegezés során nem használja az egyes szám második személyű névmást (12.2. sz. táblázat). Hasonló formákat alkalmaz, mint vele szemben tették kollégái: *Attila, kérlek, gyere majd be.; Sándor, felhoznád a ...iratokat?; Megtennéd, Róbert, hogy átveszed ...ügyet?*

A többi férfi beosztottját viszont magázza a vezetéknev+úr megszólítást alkalmazva (...úr, megkeresne még ma?; Tegye meg, kérem... úr, hogy ezt még egyszer átnézi.) Az udvarost, a portásokat és a biztonsági cég munkatársait is magázó formában vezetéknev+úr megszólítással illeti.

Ez a távolságtartás nyelvi megnyilvánulása ugyanúgy, ahogy a férfi főnökök is tették ugyanezekkel az alkalmazottakkal (7.1. sz. táblázat), akik tulajdonképpen a hierarchia legalján állnak a cégnél. Csakhogy a férfi főnökök az ugyanitt elhelyezkedő női munkatársakkal szemben kissé udvariatlannak, olykor lenézőnek tűnő megszólítást alkalmaztak (3.1. sz. táblázat). A női vezető megszólítása azonban udvariasságot tükröz.

12.1. sz. táblázat

A férfi beosztottak gazdasági vezető nő általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnev	5
Magázás+vezetéknév+úr	15

12.2. sz. táblázat

A férfi beosztottak gazdasági vezető nő általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	11
maga	4
te	–
névmás kerülése	5

Általánosságban tehát arról árulkodnak a megszólítások, hogy a gazdasági vezető beosztású hölgy férfi beosztottjaival egy nagyon formális, távolságtartó viszonyt alakít ki, akik vele mint női főnökkel szemben egy szintén formálisabb hangot ütnek meg, mint a velük azonos nemű férfifőnökkel szemben.

6.5. Női főnök-női beosztottak: kölcsönös megszólítási formák

6.5.1.

A női beosztottak a gazdasági vezető nőt néhány kivételtől eltekintve magázzák. A magázódó forma – szemben a férfiak által többségében használt keresztnévi megszólítással – a beosztás+asszony. Úgy tűnik, hogy a női beosztottak inkább az illető főnök beosztását hangsúlyozzák, mint a férfiak, akik mind a női, mind a férfi főnökkel szemben többször használják a keresztnévi megszólítást (vö. 6.1. és 8.1. sz. táblázat, valamint 11.1. sz. táblázat).

A névmáshasználatról pedig az mondható el, hogy a női beosztottak a férfiakhoz hasonlóan kerülnek a bármely nemű főnök tegezésekor a te névmás használatát ugyanúgy, ahogy a *maga* helyett is inkább az *önt* részesítik előnyben, illetve leginkább kerülnek a névmáshasználatot. Helyette nominális formákat alkalmaznak.

13.1. sz. táblázat

A női gazdasági vezető női beosztottak általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnev	5
Magázás+beosztás+asszony	11

13.2. sz. táblázat

A női gazdasági vezető női beosztottak általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	2
maga	–
te	–
névmás kerülése	14

6.5.2.

A női beosztottakat magázódáskor kizárólag keresztnéven szólítja a női főnök, tegeződéskor is becézetlen keresztnévet használ (13.1. sz. táblázat). Megfigyeltem azonban egy interakciót, melyben a gazdasági vezető saját titkárnőjét annak becézett keresztnévén (*Erzsikének*) szólította. Ez valószínűleg a köztük lévő korkülönbségből származik. (A gazdasági vezető életkora 40, míg a titkárnőé 61 év.) Így kedveskedik a főnök a nála idősebb, vele napi, szoros munkakapcsolatban lévő közvetlen beosztottjának.

A névmásokat a tegeződésnek, illetve magázódásnak megfelelően használja a női főnök ugyanazon nevű beosztottjaival szemben. Magázódásnál a kevésbé formális *maga* a kizárólagosan használt névmás. A névmási formát egy esetben sem kerüli a női főnök a nőekkel szemben, viszont a férfi beosztottakkal szemben ezt 5 esetben nem használja (10.2. sz. táblázat).

14.1. sz. táblázat

A női beosztottak gazdasági vezető nő általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	5
Magázás+keresztnév	11

14.2. sz. táblázat

A női beosztottak gazdasági vezető nő általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	11
te	5
névmás kerülése	–

6.6. A női osztályvezető (mint „kisfőnök”) és férfi beosztottjainak interakcióiban kölcsönösen használt megszólítási formák

A kisfőnöknek minősülő osztályvezetőnő az informatikai osztályon dolgozó közvetlen (informatikus) beosztottjaival tegező viszonyban van. Ők mindannyian férfiak. Egymást kölcsönösen teljes vagy becézett keresztnéven szólítják. A főnök nő ugyanúgy nem használja a tegező névmási formát, mint beosztottjai. Mivel főnök és beosztottjai egy korosztályba tartoznak, ezt a nemek közti tegezés melletti kölcsönös tiszteletadásnak tudom be.

15.1. sz. táblázat

Az osztályvezető hölgy (férfi) beosztottjai általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresztnév	5
Magázás+(becézett) keresztnév	3

15.2. sz. táblázat

Az osztályvezető hölgy (férfi) beosztottjai általi megszólításai

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	3
te	–
névmás kerülése	5

Megemlíteném, hogy az osztályvezető hölgyet nemcsak a közvetlenül a vezetése alá tartozó férfiak, hanem a munkahelyi hierarchia legalján lévők is magázva ugyan, de keresztnévnek becézett, sőt kicsinyítő képzős formájában (*Gabi, Gabika*) szólítják. Ha ezt összevetjük azzal, hogy a férfi vezetőket úrnak szólították ugyanők, akkor vajon ennek a vezető beosztásban lévő hölgynek miért nem jut ki pl. a beosztásából kialakított *Osztályvezető asszony*, de legalább a teljes keresztnéven (*Gabriella*) való megszólítás?

16.1. sz. táblázat

A (férfi) beosztottak osztályvezető hölgy általi megszólításai

A megszólítás formája	A megszólítási forma előfordulásának száma
Tegezés+keresznév	5
Magázás+vezetéknév+úr	3

16.2. sz. táblázat

A (férfi) beosztottak osztályvezető hölgy általi megszólításai a névmáshasználat tükrében

Névmás	A névmás előfordulásának száma
ön	–
maga	3
te	–
névmás kerülése	5

7. KÖVETKEZTETÉSEK

1. A hipotézisben megfogalmazott első állítás, miszerint a férfi főnök és férfi beosztott egymás között inkább tegeződik, mint a női főnök a női beosztottal, illetve a különböző nemű aszimmetrikus viszonyokban, igazolást nyert. A nők még a női főnökkel szemben is tartózkodóbbak és udvariasabb hangot ütnek meg, mint a férfiak az ugyanolyan nemű főnökkel szemben. A női beosztottak mindkét nemű főnök esetében inkább közvetlenül jelölik a beosztást megszólításaikban, mint a férfiak, akik a női főnökkel szemben a keresztnévet választják.
2. Az a feltételezésem, miszerint a férfi beosztottak udvariasabbak a női főnökkel, mint a nők, nem nyert bizonyítást. A nominális forma kiválasztásánál ugyanis nem a beosztás kerül előtérbe, amikor a férfi munkatársak szólítják meg ellentétes nemű főnököket. A női beosztottakra ez inkább jellemző. A tiszteletadás a férfi beosztottak részéről inkább a névmás használatának kerülésében érhető tetten. Ha mégis használnak névmást, akkor magázódás-

nál a kevésbé formális *maga* kerül előtérbe, míg a női beosztottak a formálisabb *önt* választják.

Viszont mindkét nemű beosztottakra igaz, hogy akár a férfi, akár a női főnökkel szemben inkább kerülik a névmáshasználatot. Kölcsonös tegeződés-kor pedig mindkét nemre igaz, hogy beosztottként kerülik a *te* névmást. Úgy tűnik, hogy a munkatársak a névmás használatának kerülésével „tartják a távolságot” a feljebbvalóiktól. Ez a faktor tehát nem genderfüggő, hanem egyértelműen csak a hierarchikus viszonyok irányítják.

3. Talán az egyik legszembeötlőbb eredmény az, hogy a nőket akár beosztottként, akár vezetőként megszólítva, többször alkalmazzák nemtől függetlenül a keresztnevet vagy annak becézett formáját, mint a férfiakkal szemben. Ez még akkor is így van, amikor a munkahelyi hierarchiában viszonylag magas beosztásban van egy hölgy.

Ez különösen akkor válik nyilvánvalóvá, amikor a vállalati hierarchia ugyanazon szintjén lévő női és férfi főnökkel szemben megnyilvánuló férfi beosztottak megszólításait hasonlítjuk össze: a feletteseiket magázó férfi beosztottaknak csak 40%-a használja a női főnök megszólítására a beosztás+asszony formát, míg a férfi főnökkel magázódók egyike sem használ keresztnevet, hanem a vezetéknev+úr udvarias megszólítást választja.

Fordított esetben, vagyis a férfi főnök-női beosztott interakcióban a keresztnéven való megszólítás alig fordul elő. Akkor is csak a férfi főnök és titkárnő viszonyában, amely viszony a napi szintű ismeretség és együttdolgozás esete, így talán a legbizalmasabb viszony jelölőjévé válik.

4. Hipotézisem egy következő pontját módosítani kényszerültem: Igaz, hogy a női beosztottak udvariasabbak férfi feletteseikkel szemben, mint a férfiak a női főnökkel, de a női munkatársak beosztottként még az azonos nemű főnökkel is udvariasabbak, és inkább hajlamosak mindkét nemű főnök esetén felettessük beosztásának hangsúlyozására. Ennek a nominális formának a használatában az is benne van, hogy egy aszimmetrikus viszonyban a nők hajlamosabbak a főnök rangjának tiszteletére és elismerésére. Akár úgy is fogalmazhatunk, hogy önmaguk bizonyos mértékű lekicsinylésére. Amennyiben a férfi beosztottak egy részére is ez jellemző, az inkább a férfi és nem a női felettséssel szemben valósul meg.

Egy hölgy minél lejjebb áll a vállalati hierarchiában, annál kevesebb tisztelet illeti őt. Az általam vizsgált cégnél a férfi beosztottak az életkor faktorának megfelelően mindannyian tegeznek és keresztnéven szólítják felettessüket, azonban beosztása a közvetett munkatársak körében sem része a megszólításnak. Helyette egy kedveskedő vagy éppen a beosztásához kevésbé illő – és ilyen értelemben általam kissé bizalmasnak tűnő – becézett keresztnev jelenti az ő megszólítását a cégnél.

5. A vállalati hierarchiában lejjebb haladva az azonos nemű aszimmetrikus viszonyban a magasabb pozíciót betöltőnek inkább a tegezés, illetve a keresztnéven való megszólítás jár. A nemi különbségek azonban ott érhetők tetten, hogy a női munkatársak mint beosztottak esetében csak a középvezető férfi-

akkal szemben jelenik meg először a tegezés és a keresztéven való megszólítás. Ez is inkább annak tudható be, hogy a jelen kutatásban a középvezetők és titkárnők interakciója került előtérbe. Ebben az esetben egy napi szintű, szoros munkakapcsolatról van szó, mely aszimmetrikus, és eltérő nemek viszonyával jellemezhető. Interakcióik a munkakapcsolat jellege miatt bizalmassá, barátiává válik. A férfi munkatársak azonban már a gazdasági vezető hölgyet mint a vállalat menedzsmentjének tagját is elkezdik tegezni.

6. Nem igazolódott be az a feltevés sem, hogy az aszimmetrikus kapcsolatok magasabb rangú tagjai saját nemüktől és az interakcióban részt vevő alacsonyabb rangú partner nemétől függetlenül keresztnevi megszólítást alkalmaznak.

Igaz ugyan, hogy egyrészt a kortól, másrészt a munkahelyi hierarchiát figyelembe véve alakítják megszólításaikat a főnökök, azonban ebben a nemnek is szerepe van. A női felettesek inkább használják a vezetéknev+úr megszólítást a férfi beosztottakat megszólítva, mint a férfi főnökök, akik a magázás vagy tegezés mellett a keresztnévvel illetik női, de férfi kollégáikat is.

Tehát a magas pozícióban lévő nők egy távolságtartóbb és egyben udvariasabb hangot ütnek meg a férfi beosztottakkal szemben, mint a férfi főnökök. Ez utóbbiak kevésbé udvariasak a munkahelyi hierarchia legalacsonyabb fokán lévőkkel, mint a női főnökök. A női alacsony beosztású munkatársakkal szemben pedig már-már lekezelő stílusra utal a használt megszólítási forma.

7. Egy következő feltevés, mely arról szólt, hogy a férfiak mind beosztottként, mind főnöki pozícióban udvarias és egyben távolságtartó megszólítási formákat választanak a női munkavállalókkal szemben, csak részben igazolódott be. A nominális megszólítási formák nem támasztják alá ezt az állítást, ahogy a névmáshasználat is erre utal.

A férfi főnökök a hölgyekkel szemben vagy kerülik a névmások használatát, ami a tegeződésnél mindenképpen az udvariasabb formát jelenti, azonban magázódásnál a kevésbé formálisnak mondható *maga* névmás kerül túlsúlyba, sőt a vezérigazgató és helyettese esetében kizárólagossá. Nem érzik tehát úgy a férfi főnökök, hogy a hölgyekkel szemben vagy a névmáskerülés, vagy a formális *ön* használata lenne megfelelőbb. Ahogy a férfiak beosztottként is – ha használnak névmást –, akkor megint a *maga* alakot részesítik előnyben.

IRODALOM

BUDA 1979

BUDA Béla: *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1979.

DOMONKOSI 2002

DOMONKOSI Ágnes: *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. Magyar Nyelvtudományi Intézet, Debrecen, 2002.

<http://mek.oszk.hu/01700/01715/01715.pdf> (letöltve: 2014. 09. 21.)

HUSZÁR 2009

HUSZÁR Ágnes: *Bevezetés a gendernyelvészetbe*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2009.

JUHÁSZ 1983

JUHÁSZ József: Szövegtani vázlatok (A megszólítás funkciói a szövegben). In: RÁCZ Endre–SZATHMÁRY István (szerk.): *Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1983, 152–157.

LADÓ 1958

LADÓ János: Köszönés és megszólítás napjainkban. *Magyar Nyelvőr*, 1958. 422–430.; 1959. 23–26.

Melléklet

KÉRDŐÍV

Kérem, csak az Önre vonatkozó kérdésekre adjon választ!

Neme:

Beosztása/munkaköre a cégnél:

1. Hogyan szólítja meg főnökét/beosztottjait?

- a vezérigazgatót:
- a vezérigazgató-helyettest:
- a gazdasági vezetőt:
- az ágazatvezető(ke)t:
- a számítástechnikai osztály vezetőjét:
- a jogászt:
- a jogi asszisztenst:
- a könyvelőt:
- a pénztárost:
- a takarítónő(ke)t:
- az udvarost:
- a portás(ok)at:

Megjegyzés:

.....

2. Tegeződik-e női/férfi főnökével?	Férfivel:	IGEN	NEM
	Nőivel:	IGEN	NEM
3. Tegeződik-e női/férfi beosztottjával?	Férfivel:	IGEN	NEM
	Nőivel:	IGEN	NEM
4. Használja-e megszólításukban a TE névmást?		IGEN	NEM
a) Férfi főnökkel:		IGEN	NEM
b) Női főnökkel:		IGEN	NEM
c) Férfi beosztott esetén:		IGEN	NEM
d) Női beosztott esetén:		IGEN	NEM
5. Ha magázza főnökét:			
A) Használja-e megszólításában a MAGA névmást?		IGEN	NEM
a) Férfi főnökkel:		IGEN	NEM
b) Női főnökkel:		IGEN	NEM
c) Férfi beosztott esetén:		IGEN	NEM
d) Női beosztott esetén:		IGEN	NEM

B) Használja-e megszólításában az ÖN névmást?	IGEN	NEM
a) Férfi főnökkel:	IGEN	NEM
b) Női főnökkel:	IGEN	NEM
c) Férfi beosztott esetén:	IGEN	NEM
d) Női beosztott esetén:	IGEN	NEM
6. Ha magázza beosztottjait:		
A) Használja-e megszólításában a MAGA névmást?	IGEN	NEM
a) Férfi főnökkel:	IGEN	NEM
b) Női főnökkel:	IGEN	NEM
c) Férfi beosztott esetén:	IGEN	NEM
d) Női beosztott esetén:	IGEN	NEM
B) Használja-e megszólításában az ÖN névmást?	IGEN	NEM
a) Férfi főnökkel:	IGEN	NEM
b) Női főnökkel:	IGEN	NEM
c) Férfi beosztott esetén:	IGEN	NEM
d) Női beosztott esetén:	IGEN	NEM